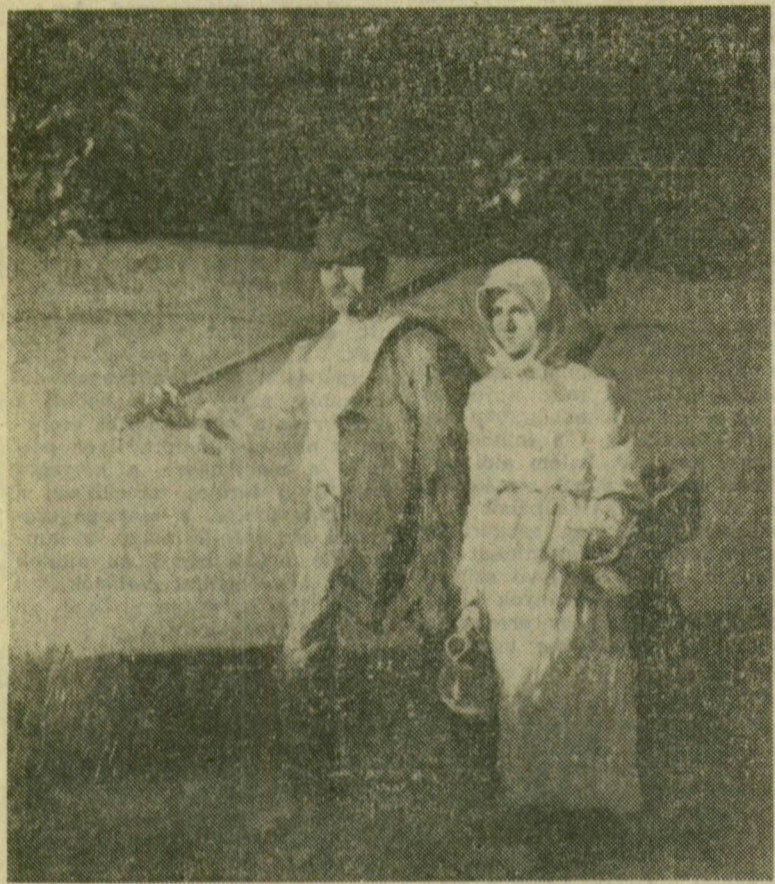

Képek a múzeumban

Nyilasy Sándor: Hazatérő munkáspár

Minden művészeti ágazatnak megvannak a kulcsfogalmai. A „termékeny pillanat” például főként a képzőművészetben használatos. S lényegében azt jelenti, hogy nem minden mozdulat és szituáció alkalmas az emberi jelenségek hatékony kifejezésére. Vagyis meg kell találni azokat a helyzeteket, változatokat, amelyek valamilyen túlmutatnak önmagukon. Egyrészt a múltat, az előzményekre is utalnak, de a bekövetkező fejleményeket, a jövőt is sejtetik. Szinte időbeli folyamatában érzékeltetik a valóságot. Ennek ellenére, hogy a térbeli művészetek területén vagyunk.

Igy van ez a jeles szegedi festő, Nyilasy Sándor mostani olajfestményén is. Nemcsak egy jellegzetes öltözötű munkáspárt látunk, hanem ezzel együtt majdhogynem a mozgásukat, az előfehaladásukat is észleljük. Jóformán párhuzamos ritmusban, mintegy dupla hangsúlyjal lépnek a figurák. Ráadásul alig van körülöttük valami, ami elvonná róluk a figyelmünket. Fent sűrű lombkoronák, az alakok mögött pedig simafalú kerítés. A jelenet mindenestre rézsút helyzetben látja az alkotót, így némileg úgy érezzük, mintha egy lejtős utcán lennénk. És ez csak tovább erősíti a mozgás képzetét.

Máskülönbön egy sajátos, hangulatos Nyilasy-képpel állunk szemben. Köztudott, hogy az alkotó előszeretettel festette a szegedi, tápi parasztemberek mindennapjait. Ugyanakkor művészi szemléletmódja túlnyomóan a nagybányai iskolához kötődött. Ő is a természet-, a napfény-, a plain-air felfogás szellemében munkálkodott, s többnyire Ferenczy Károly nyomdokain haladt. Belőle azonban hiányzott az átszellemültség, a miszticizmus. Inkább az optimizmus, az életszerűség, a nagyvonalú elvenség és egyféle nyersség jellemző piktúrájára. Erre a művére is.

Persze, ilyenformán sem hiányoznak innen a festői finomságok. Mert a sárgás-zöldes tónusok között hamvas frissességgel villog az asszony rózsaszín könténye, mint ahogy a kora esti napfény is érzékletes, koncentrált kiemeléseket teremt a levelek sűrűjében. Nem véletlen hát, hogy Lyka Károly szeme is megakadt Nyilasy képein. Majd ezt írta róluk: „Mielőtt ... Szegeden jellepett, itt nem támadott kép, amely a festő és a néplelek, a néplelet közötti közelséget annyira mutatná, mint az idevaló munkák.”

SZUROMI PÁL

Zalán Tibor

Variációk

nem a földet a felhőket fájlalom
ha elpusztul bolygónk s marad a fájdalom
helyén az űrben s forog körbe-körbe:
hogyan néz akkor Isten tükörbe

miért néz akkor tükörbe az Isten
ha más mint fájdalom az űrben már nincsen
forog forog körbe az elpusztult föld pora
s a sötétben kialszik a Megváltó emberi Mosolya

Tandori Dezső

A közkeletű évszakok

Milyen sötét van! Öt perc múlva négy, és a hosszabbodó nappalok szerint ez: rendhagyó március; mentők... a kérdés, a kimondatlan, hogy „velünk is így lesz...” Reggel kabátban meleg, s a szélvész délre port s szemetet csapdos a vízhez, aztán a pára, s mint valami végzés: hófelhők. Ne csodáld, hogy nem feszítesz büszkén ma sem, s néha csak megkapaszkodsz asztalod peremében, a tavaszhoz lenne néhány kérdésed: hallgatód helyette a madárzsívaival a parkból, ők maradtak meg, túlélők tavalyról, meg mind a közkeletű évszakok.

Az IGE íróhetei

Ötven éve volt az első

Ötven évvel ezelőtt 1932. júniusában rendezte meg az IGE a margitszigeti íróhetet, első íróhetet, amelyet még jó néhány követett.

Az IGE, az Írók Gazdasági Egyesülete, a magyar irodalmi élet szervezésében, az írók anyagi és alkotói érdekeinek védelmében 1932-től jelentős szerepet töltött be. Mindez részleteiben még feltárára vár, amiben nagy segítséget fog jelenteni a mostanában előkerült IGE-jevyzókonyvek megismerése. Az IGE belső életéről eddig ugyanis csupán Mórincz Zsigmond naplófeljegyzéseiből és leveleiből nyerhetünk ismereteket.

Az IGE a nagy nyilvánosság előtt rendszeresen fellépett az úgynevezett íróheteiken. Irodalompolitikai törekvései közül elsősorban az írói-irodalmi egység megteremtéséért folytatott küzdelméről kell emlétenünk.

A vidéki írók és irodalmi műhelyek részvételére és szerepeltetésére szintén nagy gondot fordítottak. A dunántúliak közül Surányi Miklós Keszthelyen, Bárdosi Németh János pedig Miskolcon beszélt a vidéki irodalom helyzetéről. A debreceni Adv-Társaság vezetői közül Juhász Géza volt a legaktívabb, de Gulyás Pál és Kardos László is résztvevője volt az egyes íróhetek eseményeinek. A Szegedi Főiskola Művészeti Kollégiuma tevékenységéről és kiadványairól Buday György a Margitszigeten tájékoztatta írótársait és a közvéleményt. Az északi országrész, Miskolc és környéke írói a lillafüredi és a miskolci íróheteiken jutottak szóhoz.

Az IGE-íróhetei a demokratikus szabadságjogok követelésének és a fasizmus elleni tiltakozásnak a fórumai voltak. Kárpáti Aurél Siófoktól kezdve Miskolcig mindenütt a demokratikus szabadságjogokért, az alkotói szabadságért emelt szót. Pákots József az országgyűlés képviselőházában a németországi könyvégetés első napján — a magyar írók nevében — emelte fel szavát a barbarizmus ellen.

A munkásság és parasztság gazdasági és társadalmi-kulturális felemelésének szükségességét hangsúlyozták az IGE-íróhetei előadói. Mórincz Zsigmond a lillafüredi kongresszust hívó előadásában beszélt erről. A Margitszigeten a szociáldemokrata kultúrpolitikus, Bresztovszky Ede és a népi írók mozgalom képviselője, Főja Géza fejtette ki, hogy „az író csak a legteljesebb szabadság híve lehet, így csak a feltörekvő osztályokra támaszkod-

hatik”. Miskolcon Veres Péter — a munkásosztály társadalmi elnyomásáról szólva — fejtette ki, hogy „ennek a nemzetnek a szellemi és anyagi felemelkedését egy vigasztalan társadalmi berendezkedés akadályozza”.

A Magyar írók „boldog hété”-t is jelentette egy-egy IGE-íróhet. Nagy Lajos a Balatoni Íróhet végén így összegezte élményét: „A balatoni hét minden szépsége, néhány jó előadás, siker néhány fontos irodalompolitikai álláspont leszögezése, utazás, természeti panoráma, strandolás, csónakázás, pihenés, kitűnő évszívás...” Lillafüredről Bálint György jelentette olvasóinak: „Luxusban élnek tehát egy héttig a magyar írók. Elvezik a gyönyörű környezetet, üldögélnek a hatalmas parkban, kirándulnak a zöld Hámori tó árnyás partmen-

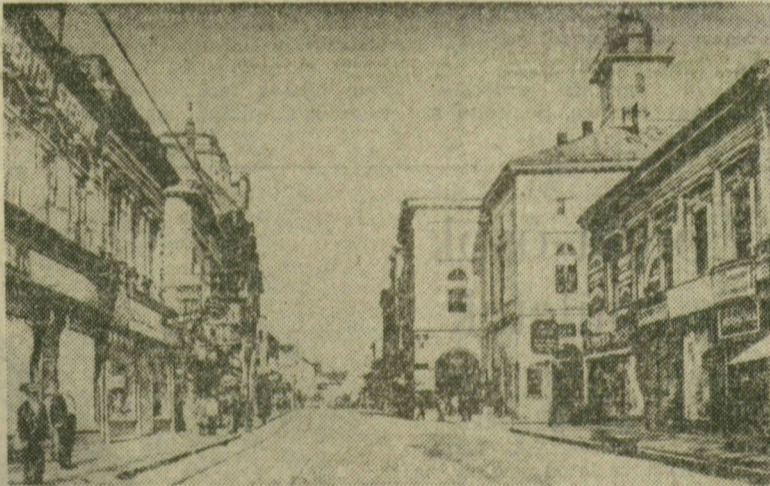
ti útjain. Jókedvűek... A magyar Parnasszus tajaival valóban parnasszusi derűben töltik itt az „Írók Hetét”. Az egymás megismerésének emberi és alkotói jelentőségéről Bárdosi Németh János írt szép sorokat: „Nekem az író-kongresszus felejthetetlen emlékeket hozott. Mert felejthetem-e Mórincz Zsigmond Arany János-i sörényjét, Bajcsy-Zsilinszky Endre kurucos kiállítását, és másokat, akik azóta a magyar pantheon halottai, de emberi alakjuk, szavuk a Margitsziget szelíd fái alól szól vissza hozzánk.”

Az IGE az íróhetei erkölcsi tökéletesítését végezve végezte munkáját 1944. március 19-ig, majd 1945-ben újjászerveződve — egészen 1948-49-ig. Nem merül fel kérdés az IGE és irodalompolitikai tevékenysége: márcsak azért sem, mert a mai irodalompolitikai vitákban felhasználható tanulságokkal szolgálhat.

M. P. J.

A Margitszigeti IGE-tanácskozások színhelye

A Miskolci Nemzeti Színház (a kép jobb oldalán)

„Rómáról jut eszembe...”

42. A Pantheon

A régi rómának azt a részét, ahol most a Pantheon áll. Compus Martiusnak (Mars-mezőnek) hívták A város lakossága gyarapodásával a nyilvános élet egyes mozzanatait is mindinkább ide vonták át. Itt gyülekeztek diadalmenetre, itt tartották a szavazásokat, itt volt a cenzorok hivatalos helyisége, itt várták meg a diadalmas hadvezéreket. E helyen épültek a leghíresebb színházak. Itt emelkedik a világ egyik legszebb művészeti alkotása, a Pantheon, vagy Rotunda: ahogy ma nevezik, a kör alakú épületet. Eredetileg Agrippa fürdőihez építették melegegőnek, de olyan csodálatosra sikerült, hogy templommá alakították át.

Rómában ez az épület a bolthajtásos, kupolás megoldás legszebb példája. Belső szépségét a nagyserű színház is növeli, mert a világ legnagyobb kupoláját a tetején levő kilenc méter átmérőjű kerek nyílás nyitva hagyja, így a világosság felülől árad a templomba.

Valamikor bronz- és aranylemezek borították. Hogy Agrippa konzul építtette, azt elárulja a homlokzatán olvasható nagybetűs felirat. Az alatta levő, kisebb betűkkel írott szövegből pedig megtudhatjuk, hogy Septimius Severus és Caracalla császár restauráltatta. Fennmaradását annak köszönhetjük, hogy Foca görög vezér a pá-

nának adományozta. IV. Bonifác pápa Mártírok Szűz Mária-templomának nevezte el. A Barberini családból származó VIII. Orbán pápa leszedette a Pantheon bronzdíszítéseit. Pasquino talapatára az olaszok rá is ragasztották a panaszcédlulát ezzel a szöveggel: „Quod non fecerunt barbari, fecerunt Barberini” (Amit nem tettek meg a barbárok, megtették a Barberiniek.) A Pantheonról leszedett bronzlapokból készítették a Szent Péter-templom baldachinját, egy részéből pedig ágyúkat öntöttek az Angyalvár védelmére idején.

A Pantheonba lépve, jobbról az olasz királyi család tagjai nyugszanak, balra pedig Raffaello, aki művésztársaival együtt annyit küzdött a régi római műemlékek megmentéséért. A csupán harminchét éves élt nagy festő sírfeliratát Bembo kardinális szerkesztette, amely a következő szép gondolatot fejezi ki: Itt nyugszik az a Raffaello, akitől — míg élt — félt, a természet hogy legyőzi, miután meghalt, attól fél, hogy maga is elpusztul.

A kupola alatti üres fülkékben, minthogy a Pantheon az összes istennek szentelt templom volt, valószínűleg az istenek szobrai állottak. Augustus császár nem engedte, hogy szobrát a fülkében elhelyezzék. Ez — a leírások szerint — egy eldugott helyen állott.

A Pantheon mögött, a Palombella és a Minerva utca kereszteződésénél, fönt és az út szintje alatt nagyon jól láthatók Agrippa fürdőinek impozáns maradványai: delfinek, kagylók, falak fülkéivel (ezek talán könyvtárak voltak).

A Pantheonból kijöve, érdemes bemenni a közeli Tazza d' Oro bárba (Olaszországban a pezsgőt bárnak hívják.) A világon itt főzik a legjobb feketét.

TIMÁRNÉ MAKKÁR ERZSÉBET